

УДК 371.134:8/243:004

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-346-354](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-346-354)

Чейпеш Іванна Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, ДВНЗ «Ужгородський державний університет», вулиця Університетська, 14, Ужгород, Закарпатська область, 88000, <https://orcid.org/0000-0001-9225-8137>

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНФОРМАЦІЙНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ

Анотація. Мета дослідження полягає в аналізі дидактичного потенціалу актуальних напрямів інформаційної модернізації іншомовної освіти студентів вищих закладів освіти як майбутніх фахівців. В статті умотивовано гіпотезу щодо зумовленості видів і форм модернізації педагогічного процесу з іноземної мови соціокультурними трансформаціями світового освітнього простору та глобалізаційними викликами.

В процесі розкриття теми використано такі методи дослідження, як уточнення базових понять дослідження; аналіз та порівняння теоретичних та методичних підходів до диференціації освітніх технологій за критеріями доцільності та ефективності використання у викладанні курсів іноземної мови та ділового іншомовного спілкування для студентів різних освітніх ступенів професійної підготовки; аналіз практичного педагогічного досвіду.

В статті з'ясовано суть поняття «інформаційна модернізація» й розкрито дидактичні можливості осучаснення педагогічного процесу з іноземної мови у вищих закладах освіти засобами комп'ютерних технологій. Конкретизовано технічно-навчальні, контрольні-оцінювальні, мотивувальні, превентивні дидактичні аспекти використання персонального комп'ютера на заняттях з іноземної мови. Здійснено обґрунтування соціально-інтерактивної технології навчання у розвитку мовної особистості студента, формуванні іншомовної комунікативної культури та вихованні акультураційного сприйняття носіїв мови, яка вивчається. Акцентовано увагу на важливості самостійної роботи студентів в опануванні ділового іншомовного спілкування. Доведено: знання іноземної мови майбутніх фахівців різних сфер життєдіяльності є важливою складовою їх професійної компетентності та показником конкурентоспроможності на європейському та світовому ринку праці.

Сформульовано висновки щодо необхідності впровадження мультимедійних технологій у педагогічний процес з іноземної мови як дидактичної умови розвитку особистісних і професійних якостей студентів шляхом осучаснення традиційних підходів.

Ключові слова: іншомовна освіта, інформаційна модернізація, комп'ютерні технології, іншомовна культура, інфомедійна культура, мовна особистість майбутнього фахівця.

Cheypesh Ivanna Vasilievna, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Languages, Uzhhorod State University, 14 Universitetska Street, Uzhhorod, Zakarpattia Region, 88000, <https://orcid.org/0000-0001-9225-8137>

DIDACTIC POTENTIAL OF INFORMATION MODERNIZATION OF STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Abstract. The purpose of the study is to analyze the didactic potential of current areas of information modernization of foreign language education of higher education institutions' students as future specialists. The article motivates the hypothesis about the conditionality of types and forms of modernization of the pedagogical process in a foreign language by socio-cultural transformations of the world educational space and globalization challenges.

In the process of disclosing the topic, the following research methods were used: clarification of basic research concepts; analysis and comparison of theoretical and methodological approaches to the differentiation of educational technologies according to the criteria of expediency and effectiveness of foreign language courses and business foreign language communication in teaching for students of different educational degrees; analysis of practical pedagogical experience.

The article clarifies the essence of the concept of "information modernization" and reveals the didactic possibilities of modernizing the pedagogical process of a foreign language in higher education institutions by means of computer technology. The technical-educational, control-evaluation, motivational, preventive didactic aspects of using a personal computer in foreign language classes are specified. The substantiation of social-interactive learning technology in the development of the student's language personality, the formation of a foreign language communicative culture and the education of acculturation perception of native speakers is carried out. Emphasis is placed on the importance of independent work of students in mastering business foreign language communication. It is proved that the knowledge of a foreign language of future specialists in various fields of life is an important component of their professional competence and an indicator of competitiveness in the European and world labor market.

Conclusions reveal the need for the implementation of multimedia technologies in the pedagogical process of a foreign language as a didactic condition for the development of personal and professional qualities of students by modernizing traditional approaches.

Key words: foreign language education, information modernization, computer technologies, foreign language culture, information media culture, language personality of the future specialist.

Постановка проблеми. Соціокультурні трансформації, характерні для глобалізованого інформаційного простору, вимагають внесення змін у процес іншомовної освіти студентів як майбутніх фахівців. Передусім це стосується використання сучасних інформаційних технологій, які дозволяють створювати на заняттях інтерактивне мовне середовище та розширювати візуальний контент освітнього простору, ефективність яких у вивченні іноземної мови доказана світовим педагогічним досвідом.

У виборі проблеми дослідження й формулюванні теми статті відштовхуємося від педагогічної рефлексії авторки польського видання – підручника для викладача-тренера, виданого в 2001 р. у Варшаві й продубльованого в Україні вже наступного року: «Освіту чекає революція. Можливо, вона вже й розпочалася. З Інтернету, нових методів, навчання, іншої філософії уявлень про себе, із зовсім нового визначення поняття знань» [9, с.9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях українських і зарубіжних учених розглядаються різні аспекти інформаційної модернізації освітнього простору з допомогою використання комп'ютерних технологій в сучасному педагогічному процесі, зокрема: модернізація навчального процесу в сучасному інформаційно-комп'ютерному просторі (І.Соїна, Н.Петрусенко); мультимедіа в освіті (О.Осін); інформаційно-комп'ютерне просвітництво вчителя в умовах реформування освітньої галузі (І.Джежговська).

У ряді досліджень в контексті інформаційної модернізації виокремлюється важливий дидактичний аспект – виховання інфомедійної грамотності здобувачів усіх рівнів освіти: інфомедійна грамотність у проектуванні візуального контенту освітнього середовища (Т.Водолазька, Т.Устименко); специфіка аналізу візуальної інформації в дослідженнях соціальної комунікації (О.Ковтун, С.Баранова); медіаграмотність як складник превентивної культури вчителя-словесника (В.Микитенко); блог викладача як освітній медіаресурс та його роль у формуванні інфомедійної грамотності майбутніх фахівців (О.Кучерук).

Мета статті полягає в аналізі дидактичного потенціалу окремих напрямів інформаційної модернізації процесу іншомовної освіти студентів вищих закладів освіти і передбачає виконання ряду науково-дослідницьких завдань:

- а) уточнення базових понять теми;
- б) конкретизацію дидактичних аспектів використання персонального комп'ютера на заняттях з іноземної мови;
- в) обґрунтування окремих методичних прийомів та можливостей оптимального інтегрування в навчальному процесі з іноземної мови таких основних дидактичних підходів, як прямий, граматико-перекладний,

аудіолінгвальний, аудіовізуальний, ситуативний, моделювання комунікативних ситуацій;

г) експертизу ефективності практичного досвіду інтегрування елементів інфомедійної грамотності в процес формування іншомовної комунікативної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційну модернізацію освітнього процесу дослідники розглядають сьогодні як важливу складову фахової підготовки сучасних студентів різних спеціальностей. Це означає, що функція модернізації освітнього процесу реалізується з допомогою електронних ресурсів і відповідних технологій навчання. Проте практика використання інформаційних комунікативних технологій у середніх і вищих закладах освіти поки що є обмеженою. До прикладу, результати дослідження фахівців Міжнародної програми з оцінювання навчальних досягнень [10]. Programme for International Student Assessment) показали, що учні українських шкіл набрали лише 466 балів із 1000 можливих за показником здатності використовувати й оцінювати письмовий текст задля поглиблення своїх знань, досягнення відповідних цілей та розвитку читацької компетентності [10].

Результати дослідження вказують на соціальний запит розширення дидактичних і методичних аспектів використання інформаційних технологій, які, реалізуючи освітні цілі, сприяють формуванню інформаційної компетентності як важливої особистісно-професійної якості.

В процесі вивчення іноземної мови, як і більшість фахівців, віддаємо перевагу використанню персонального комп'ютера з точки зору таких дидактичних цілей:

- технічно-навчальних (графіка, колір, звук, анімація тощо);
- контрольньо-оцінювальних (самоперевірка правильності відповідей, вибір правильних відповідей, підказки, консультація, інструктаж);
- мотивувальних (стимулювання інтересу до вивчення мови, конкретної теми, - наближення до природного мовного середовища, формування внутрішньої мотивації мовленнєвих дій;
- превентивних (попередження й усунення типових помилок в аудіюванні, читанні, використанні мовних одиниць) [7, с. 130 – 136].

В студентському середовищі набув популярності такий інформаційний жанр, як блог. Незважаючи на ряд негативних ознак блогосфери, вона транслює зразки полілогу: міжкультурної взаємодії, мультикультурних традицій, плюралізму інтерпретацій тощо. На заняттях з іноземної мови блог може використовуватися з дидактичною метою для розвитку мовної особистості студента, формування культури іншомовного спілкування і виховання в комунікантів феномена акультурації – адекватного сприйняття носіїв чужої мови й культури. Це означає, що блог опосередковано здатний нівелювати психологічні бар'єри іншомовної комунікації й компенсувати відсутність у більшості студентів практики безпосереднього спілкування з носіями мови.

Спираючись на результати дослідження О.Кучерук, важливим освітнім медіазасобом вважаємо індивідуальний блог викладача [5]. Блог викладача як освітній медіаресурс, зважаючи на його роль у формуванні інфомедійної грамотності майбутнього вчителя-словесника, у навчанні іноземної мови доцільно використовувати за трьома основними напрямками:

а) стимулювання і мотивація професійно орієнтованої іншомовної комунікативної діяльності;

б) реалізація дидактичних цілей на основі використання інтегрованих у блог медіапродуктів: дидактично спрямованих епізодів фільмів, відеозаписів, відеодайджестів, відеословників, вебквестів тощо;

в) контроль і самоконтроль навчальних досягнень на основі блоготестів, які супроводжуються інструкцією, шкалою оцінювання тестових завдань, консультативно-корекційними програмами.

Ведення індивідуального дидактичного блогу вимагає від викладача постійного моніторингу його ефективності за кожним із зазначених вище напрямів, доповнення та урізноманітнення пропонованих видів медіапродуктів, корекцію тестових завдань та інструктивно-консультативного супроводу.

Специфіка отримання, сприймання й опрацювання інформації «цифровим поколінням» сучасних студентів, їх здатність до одночасної роботи з кількома інформаційними ресурсами і швидкість переключення уваги з одного на інший зумовлює використання соціально-інтерактивного навчання [9, с.15].

Наприклад, програмний додаток iTunes U віртуально розширює традиційну модель вищого навчального закладу в мережевому просторі і дозволяє студенту відчувати себе частиною світового освітнього середовища: вивчати освітні моделі провідних університетів світу, програми фахової підготовки і використовувати здобутий досвід для власного особистісного й професійного саморозвитку [1]. Ефективними в нашому власному досвіді викладання є мультимедійні технології, зокрема ілюстративний матеріал, комп'ютерні кількарівневі анімації, відео/аудіоматеріали, відео/аудіозаписи. Їх найчастіше використовуємо на початковому етапі вивчення мови з метою закріплення в студентів фонетичних і лексичних зразків мови і мовлення.

Варто мати на увазі, що опанування усними і писемними формами спілкування (говоріння, аудіювання, читання, письмо) відбувається одночасно з формуванням іншомовної комунікативної культури (ІКК) як важливої особистісно-професійної якості фахівців нової генерації. ІКК передбачає не тільки знання мовних засобів вираження та культурологічних знань, але й здатність та готовність розуміти ментальні особливості носіїв іноземної мови для адаптивної поведінки в різних комунікативних ситуаціях [4]. Вважаємо, що сучасні освітні технології вивчення іноземних мов, синхронізуючи два основних механізми іншомовної комунікації – мови й культури, – водночас повинні забезпечувати інкультураційне спрямування іншомовної освіти, Прикінцевий результат інкультурації полягає «в готовності випускника вищого

закладу освіти до іншомовного спілкування та інтеграції в іншокультурний соціум» [8, с.66]. Іншими словами, це ставлення й оцінки, що формуються в індивіда щодо власної та нової (чужої) культур і які в ситуації реального міжкультурного діалогу визначатимуть вибір поведінкової моделі.

Для забезпечення адекватності сприймання чужої культури доцільним вважаємо метод едьютейменту, який в умовах медіареальності перетворюється на актуальну освітню технологію: «Едьютеймент – це формат освітнього процесу, в якому освітньо-інформаційний матеріал презентовано із залученням розважально-ігрових методик» [2, с.182 – 185]. Як приклад – перегляд фільмів чи окремих епізодів іноземною мовою, що передбачає невимушене сприймання ментальних особливостей носіїв мови, яка вивчається, оцінку поведінкових реакцій, ціннісних моделей тощо. Особливість даної технології визначається домінуванням інтересу, захоплення, невимушеності психологічної атмосфери, що над традиційними етапами навчання. Зважаючи на те, що наразі вплив медіазасобів настільки потужний, що реальність перетворюється в медіареальність, а домінувальним типом культури стає медіакультура, поглиблюється й дидактична цінність едьютейменту.

При вивченні іноземної мови за професійним спрямуванням доцільно використовувати так звані комп'ютерні посібники-тренажери, які здебільшого мають прикладний характер з оволодіння навичок використання додатка Word – текстового редактора з пакета Microsoft Office. Кожне заняття посібника розпочинається з аудіосупроводу практичного завдання, а спосіб його виконання розташований у полі інтерфейсу засобами анімації: рухами курсора мишки, натисканням кнопки інтерфейсу тощо. Для актуалізації теоретичних знань кожен студент отримує індивідуальне завдання за заздалегідь розробленим алгоритмом. Процес виконання завдань коригується візуальними зауваженнями й підказками. Контроль знань здійснюється з допомогою тестів, за результатами яких студент отримує кількісну (в балах) та якісну (рекомендації для подальшого вивчення теми й корекції знань) оцінки [6].

В процесі вивчення іноземної мови важливе місце займає самостійна робота студентів з удосконалення мови. З цією метою доцільно рекомендувати студентам унікальний за структурою мультимедійний тренажерний посібник «English Discoveries», розроблений компанією EduSoft спільно з Berlitz International, який вміщує 12 навчальних занять, розрахованих на вивчення базового рівня англійської мови на основі читання наукових і художніх текстів та опрацювання ділових паперів. Методичною родзинкою посібника є синхронізація читання тексту зі звуковим відтворенням, що дозволяє здійснювати самоаналіз навчальних досягнень, порівнювати власну вимову з вимовою носіїв і працювати над усуненням неточностей. Посібник вміщує систему тренувальних вправ для формування навичок письма для опису різних подій, ведення ділового листування, складання звітів, де акцент ставиться на засвоєння правил граматики. В структурі посібника виокремлено модуль

«Спілкування в реальних життєвих ситуаціях», у якому для удосконалення відповідних комунікативних навичок використовується аналізатор звукового спектру.

Завдяки тому, що посібник видається на компакт-дисках, його зручно встановлювати як на персональному комп'ютері з метою самостійного вивчення курсу, так і для колективного під керівництвом викладача. В другому випадку посібник розміщується на сервері, до якого підключаються акаунти всіх учасників відповідно до ліцензії, оскільки посібник «English Discoveries» є комерційним виданням. Окрім того, наявність у підручнику системи управління «Teacher's Management System» дозволяє викладачу використовувати зміст навчального матеріалу безпосередньо на заняттях і керувати процесом навчання, в тому числі планувати групові й індивідуальні завдання, оперативно отримувати відповіді та оцінювати якісний рівень виконання тестів і практичних вправ.

У використанні сучасних мультимедійних технологій важливу роль відіграє візуалізація [3]. З цією метою викладач іноземної мови може укладати фонотеку відеофільмів високої кінематографічної якості, рекомендувати студентам їх попередній перегляд, а на аудиторних заняттях використовувати змістові епізоди для моделювання комунікативних ситуацій, тематичних професійно орієнтованих діалогів і полілогів. У власній практиці викладання використовуємо наступні медіаресурси: EnglishDom, BBC Learning English, British Council LearnEnglish, Duolingo, Lingualeo, EngVID, Memrise, TED, Loyal Books, Tandem.

Висновки. Упровадження мультимедійних технологій у педагогічний процес з іноземної мови у вищій школі – це дидактична умова розвитку особистісних і професійних якостей студентів шляхом нестандартних підходів, яка має ряд переваг над традиційною освітньою моделлю: змістова насиченість та різноманітність навчального процесу; диференціація змісту та обсягу навчального матеріалу; опосередковане занурення в комунікативне середовище носіїв мови; індивідуальний підхід до пізнавальних можливостей студентів; синхронізація інформаційної та іншомовної компетентностей; підвищення інфомедійної грамотності. Зазначені дидактичні аспекти дозволяють стверджувати: в умовах інформатизації суспільного життя процес вивчення іноземної мови повинен синхронізуватися із засвоєнням іншомовної культури, в тому числі й інфомедійної.

Окрім того, добір мультимедійних засобів і технологій вимагає врахування специфіки навчальної дисципліни, конкретної теми, рівня складності граматичного матеріалу, Інформаційна модернізація іншомовної освіти студентів як майбутніх фахівців, розширюючи технологічні можливості педагогічного процесу, уможлиблює доступ до світового банку знань і забезпечує конкурентоздатність студентів на міжнародному ринку праці. З іншого боку, іншомовна інформаційна культура набуває соціальної значущості, оскільки відкриває нові канали перевірки достовірності інформації і робить користувачів менш вразливими до дезінформації та маніпуляцій.

На основі здійсненого теоретичного аналізу та ефективності апробованих окремих освітніх технологій і методів навчання іноземних мов перспективним напрямом означеної проблеми вважаємо дослідження дидактичного принципу наступності в питаннях інформаційної модернізації процесу іншомовної підготовки на всіх ланках як загальної середньої, так і вищої освіти.

Література:

- 1.Водолазка Т., Устименко Т. Інфомедійна грамотність у проектуванні візуального контенту освітнього середовища. Збірник статей «Інформаційна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти» / Редкол.: В.Ф.Іванов та ін. Київ: Академія української преси, IREX. Центр Вільної преси. 2021. С.46 – 54.
- 2.Дьяконова О.О. Понятие «эдыутейнмент» в зарубежной и отечественной педагогике. Сибирский педагогический журнал. 2012. № 6. С.182–185. URL:<https://cyberleninka.ru/article/v/ponyatie-edyuteynment-v-zarubezhnoy-i-otechestvennoy-pedagogike> (дата звернення 10.12.2021).
- 3.Ковтун О.С., Баранова С.С. Специфіка аналізу візуальної інформації в дослідженнях соціальної комунікації/Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2016. № 12. С. 82 – 85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2016_12_19 (дата звернення 13.11.2021).
- 4.Кухта І.В. Формування іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців туристичної сфери. Дис. на здобуття наук. ступеня канд.. пед.. наук зі спец. 13.00.04. Тернопільський педагогічний університет ім. В.Гнатюка. Тернопіль, 2011. 246 246 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua › cgiirbis_64 (дата звернення 03.01.2022).
- 5.Кучерук О.А. Блог викладача як освітній медіаресурс та його роль у формуванні інфомедійної грамотності майбутнього вчителя-словесника. Збірник статей «Інформаційна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти» / Редкол.: В.Ф.Іванов та ін. Київ: Академія української преси, IREX. Центр Вільної преси. 2021. С.210 – 217.
- 6.Осин А.В. Мультимедиа в образовании: контекст информатизации. Москва: ООО «Ритм», 2005. 320 с.
- 7.Соина И., Петрусенко Н. Модернизация учебного процесса в современном информационно-компьютерном пространстве. *Педагогичний дискурс*. Випуск 23. 2017. С. 130 – 136.
- 8.Чейпеш І.В. Іншомовна комунікативна культура фахівців туристичної сфери: педагогічний аспект. Збірник наукових праць «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України». Кропивницький, 2020. С.64 – 68. URL: http://onu.edu.ua › Nauk_Konf_Studentov_aspirantov_pdf (дата звернення 10.01.2022).
- 9.Dzierzgowska I. Nauczanie nauczycieli. Podrecznik dla edukatora. Warszawa, Wyd. Fraszka Edukacyjna, 2001. 173 s.
- 10.PISA 2018 Insights and Interpretations 2018 Andreas Schleicher Retrieved from. URL:<https://www.oecd.org/pisa%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf> (дата звернення 23.12.2021).

References:

- 1.Vodolazka, T., & Ustymenko, T. (2021). Infomediina hramotnist u proektuvanni vizualnoho kontentu osvitnoho seredovyshcha [Infomedia literacy in the design of visual content of the educational environment]. *Information literacy is an integral part of the educational process of higher education*, 46–54. (in Ukrainian)

2. Diakonova, O.O. (2012). Poniatye «eduteinment» v zarubezhnoi y otechestvennoi pedahohyke [The concept of "edutainment" in foreign and domestic pedagogy]. *Siberian Pedagogical Journal*, 6, 182–185. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/v/ponyatie-eduteinment-v-zarubezhnoy-i-otechestvennoy-pedagogike>. (in Russian)

3. Kovtun, O.S., & Baranova, S.S. (2016). Spetsyfyka analizu vizualnoi informatsii v doslidzhenniakh sotsialnoi komunikatsii [Specifics of the analysis of visual information in research of social communication]. *Collection of scientific works of the Khmelnytsky Institute of Social Technologies of the University "Ukraine"*, 12, 82–85. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2016_12_19. (in Ukrainian)

4. Kukhta, I.V. (2011). *Formuvannia inshomovnoi komunikatyvnoi kultury maibutnikh fakhivtsiv turystychnoi sfery [Formation of foreign language communicative culture of future specialists in the field of tourism]*. (Dissertation of the candidate of pedagogical sciences). Ternopil Pedagogical University named after V. Hnatyuk. Ternopil. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64. (in Ukrainian)

5. Kucheruk, O.A. (2021). Bloh vykladacha yak osvitnii mediaresurs ta yoho rol u formuvanni infomediinoi hramotnosti maibutnoho vchytelia-slovesnyka [Teacher's blog as an educational media resource and its role in the formation of information media literacy of future teachers of vocabulary]. *Information literacy is an integral part of the educational process of higher education*, 210–217. (in Ukrainian)

6. Osyn, A.V. (2005). *Multymedya v obrazovanny: kontekst ynformatyzatsyy [Multimedia in education: the context of informatization]*. Moscow: ООО «Ритм», 320 p. (in Russian)

7. Soyna, Y., & Petrusenko, N. (2017). Modernyzatsyia uchebnoho protsessa v sovremennom ynformatsyonno-kompiuternom prostranstve [Modernization of the educational process in the modern information and computer space]. *Pedagogical discourse*, 23, 130–136. (in Ukrainian)

8. Cheipesh, I.V. (2020). Inshomovna komunikatyvna kultura fakhivtsiv turystychnoi sfery: pedahohichni aspekt [Foreign language communicative culture of tourism professionals: pedagogical aspect]. *Theoretical and applied directions of tourism and recreation development in the regions of Ukraine*, 64–68. Retrieved from http://onu.edu.ua/Nauk_Konf_Studentov_aspirantov.pdf. (in Ukrainian)

9. Dzierzowska, I. (2001). *Nauczanie nauczycieli. Podrecznik dla edukatora*. Warszawa, Wyd. Fraszka Edukacyjna, 173 p. (in Polish)

10. PISA 2018 Insights and Interpretations 2018 Andreas Schleicher. Retrieved from <https://www.oecd.org/pisa%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf> (in English)